



FARG'ONA SHAHRI FLORASIDA TARQALGAN TIKONLI QOVUL (CAPPARIS SPINOSA L.) HAQIDA MA'LUMOTLAR

Jumaboyeva Feruzabonu Ravshanbek qizi

Farg'ona davlat universiteti, biologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi

Tikonli qovul (*Capparis spinosa* L.). Tikonli qovul yo'l bo'ylarida, tog'oldi adirlarida, aholi yashash punktlarida, temir yo'l bo'ylarida o'sadi. O'zbekistonning barcha viloyatlarida uchraydi. Tikonli qovul Yevropaning mezotermik tumanlaridan Mongoliyaning kserotermik cho'llarigacha bo'lgan hududlarda o'sib rivojlanadi.

O'simlikning tabiiy zahiralariга ziyon etkazmagan holda, uning plantatsiyalarini tashkil etish zarur. Buning uchun iyul-noyabr oylarida o'simlikning pishib etilgan mevalari terib olinib, urug'lari ajratiladi. Bir tup ko'p yillik kovuldan 100 gr. gacha urug' olinadi. Urug' yig'ish jarayonida, uni sifatini aniqlash uchun mutaxassis ishtirokida amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Tikonli qovul o'simligini plantatsiyasini tashkil etish uchun 1 ga maydonga 3-4 kg urug' sarflanadi. Urug'lar kuz yoki erta bahorda lalmi yoki qurg'oqchil erlarda stratifikatsiya qilingan holda ekiladi. Ekilgan urug'lar may oyida unib chiqadi. Urug'larni unib chiqish qobiliyati 80-90% ni tashkil etadi. O'simlikda ikkinchi chin barg hosil bo'lgandan keyin begona o'tlardan tozalanadi. Unib chiqqan nihollar birinchi yilning o'zidayoq hosilga kiradi.

O'simlikning urug'ini 3-4 sm chuqurlikda ekilib, 1ga maydonda 10 000 dona ko'chat bo'lishi kerak.

1 ga maydondan birinchi yili 300 kg, ikkinchi yili uch-to'rt barobar ko'p, uchinchi yildan boshlab gektaridan 21 sentnerdan hosil olinadi.

Xom-ashyo tayyorlanishi va uning sifati. Xozirgi kunda qovul o'simligining g'unchasidan tayyorlangan tuzlamaga bo'lgan talab jahon bozorida juda ham yuqori.



Tibbiyotda qo'llanilishi va kimyoviy tarkibi. Tikonli qovulning xo'jalikdagi ahamiyati qadimdan ma'lum. Uning urug'idan oziq-ovqat moyi olinadi, mevasi 12 % qand va 12 % dan ortiq oqsil moddalari tutganligi uchun iste'mol qilinadi. Tibbiyotda er ustki qismi, er ostki qismi, guli bavoil, ich ketish, tamoq, bosh va tish og'riqlarida, bod, o'pka sili, har xil shishlar va o'n ikki barmoqli ichak yaralarini davolashda qo'llaniladi.

Tikonli qovul birinchi darajali asal-shirali o'simlik hisoblanadi. Uning gullari juda ko'p miqdorda nektar tutadi. Qovulning katta guli bir tomchi asal bersa, bir tupi mavsum davomida (may-noyabr) 3000 tomchi asal beradi.

Ildizidan dorivor maqsadda foydalanishdan tashqari, tabiiy bo'yoq olishda ham ishlatiladi.

Tikonli kovulning g'unchasidan qadimdan tuzlamalar tayyorlab iste'mol qilingan. Xozirgi vaqtda iste'mol qilishdan tashqari, chet davlatlarga eksport bopligi bilan ham qimmatbaho o'simlik hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Prator O., Shamsuvalieva L. va boshqalar. "Botanika" – T.: "Ta'lim nashriyoti", 2010. (darslik)
2. A. Fahn. Plant Anatomy. USA New York. 2011. (darslik)
3. To'xtaev A.S. "O'simliklar anatomiyasi va morfologiyasi" – T.: "TDPU" 2001. (ma'ruzalar matni)
4. Mustafaev S.M. "Botanika" – T.: "O'zbekiston", 2002. (darslik)
5. Toshmuxamedov R.I. "O'simliklar sistematikasidan amaliy mashg'ulotlar" – T.: "O'zbekiston", 2006. (o'quv qo'llanma)



6. Sharobitdinovich, T. K., Ravshanovich, O. R. I., & Baxtiyarovna, U. F. (2022). LIPA O 'SIMLIGINING MORFOLOGIYASI VA FIZIOLOGIYASI, FARG'ONA SHAHAR FLORASIDAGI AHAMIYATI. *Farg'ona davlat universiteti*, (5), 63-63.

7. Ravshanovich, O. I. THE WORLD OF PLANTS IN THE URBAN FLORA OF FERGANA CITY.